

*Єсіна Валерія Олександрівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
бізнес-адміністрування та регіонального розвитку;
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОЗОРИСТЬ І ДОСТУПНІСТЬ

Розвиток ринку товарів та послуг починаючи з 80-х рр. збільшив потреби в інформації як у засобі забезпечення фінансової стабільності. У 90-х рр. у міру лібералізації ринків суспільство стало активніше вимагати надання корисної інформації. На державному рівні та в приватному секторі мінімальні вимоги до розкриття інформації не встановлюють якість і кількість інформації, яку слід надавати учасникам ринку і суспільству в цілому. Оскільки подання інформації є важливою умовою забезпечення стабільності ринків, регуляторні органи також приділяють більше уваги якості цієї інформації. При підвищенні рівня вимог до якості інформації з боку учасників ринку і регуляторних органів суб'єкти господарювання стають зацікавленими в поліпшенні своїх власних внутрішніх інформаційних систем, що дозволяє їм здобути репутацію компаній, які надають якісну інформацію.

В основу розкриття інформації про діяльність підприємств мають бути покладені стандарти бухгалтерського обліку та звітності, а також адекватна методологія розкриття інформації. Як правило, розкриття має на увазі публікацію відповідної якісної і кількісної інформації в річних звітах, до якої додається проміжна фінансова звітність та інша доречна інформація. Надання інформації коштує грошей, і тому при визначенні вимог до розкриття інформації необхідно зіставляти її корисність для суспільства з витратами підприємства.

Право громадян на доступ до інформації є конституційним правом людини, закріпленим Конституцією України [1]. Також право на інформацію передбачено Законами України «Про звернення громадян» [2], «Про інформацію» [3], «Про доступ до публічної інформації» [4] та іншими нормативно-правовими актами.

Строки розкриття інформації також мають дуже важливе значення. Розкриття негативної інформації суспільству, яке в недостатній мірі здатне правильно її інтерпретувати, може завдати шкоди підприємству. У випадках, коли надана інформація є неякісною і/або користувачі не в змозі належним чином інтерпретувати її, вимоги до розкриття інформації повинні відпрацьовуватись поетапно і поступово посилюватися. З точки зору довгострокової перспективи повне розкриття інформації приносить користь, навіть якщо виникають проблеми в короткостроковому періоді, оскільки витрати в рамках непрозорої фінансової системи в кінцевому підсумку будуть вище, ніж витрати на забезпечення її прозорості та доступності.

Прозорість означає створення умов, за яких інформація про поточну ситуацію, прийняті рішення та дії є доступною і зрозумілою для всіх учасників ринку. Розкриття інформації означає процес і методологію надання інформації та повідомлення про стратегічні рішення через своєчасне їх оприлюднення. Підзвітність означає обов'язок учасників ринку, в тому числі органів державної влади, обґрунтовувати свої дії та політику, а також нести відповідальність за рішення і результати.

Доступність інформації визначає її цінність, достовірність та якість. Тим самим вона визначає і ефективність інформації як продуктивного фактора розвитку суспільства і економіки.

Доступність інформації можливо розглядати із позиції макро-, мезо- і мікрорівня.

Основні інструменти вирішення загальнодержавних і регіональних завдань включають:

- розвиток людського капіталу в регіонах;
- диверсифікація економіки, її зростання і створення інноваційної економіки;
- пріоритетний розвиток освіти, науки і високих технологій;
- підвищення якості управління на регіональному рівні;
- вирівнювання фінансових можливостей регіонів у сфері соціально-економічного розвитку;
- перехід до політики стимулювання виходу регіонів на бюджетне самофінансування шляхом економічного розвитку;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів та посилення контролю за їх використанням;
- прозорість бюджетного процесу;
- становлення громадянського суспільства.

Основні інструменти вирішення завдань на рівні підприємств включають:

- захист прав споживачів;
- участь вкладників та акціонерів в управлінні підприємством;
- контроль та моніторинг діяльності підприємства;
- прозорість діяльності;
- контроль розвитку товарного ринку;
- можливість споживачів впливати на становлення рівня тарифів/цін підприємств життєзабезпечення;
- підвищення соціальної відповідальності власників та працівників підприємств.

Всі ці інструменти і завдання є взаємопов'язаними. Їх успішне вирішення визначатимуться ефективністю діяльності підприємств з реалізації намічених стратегій і програм.

Зростання доступності інформації забезпечує [5]:

- формування і розвиток зворотних зв'язків між підприємствами та громадськістю і владою;
- підвищення достовірності інформації;
- підвищення цінності інформації;

- підвищення ефективності інформації як продуктивного фактора;
- прозорість законотворчої, програмної, нормативної та аналітичної діяльності підприємств та органів влади;
- підвищення забезпеченості системи освіти і науки інформацією.

Доступність інформації в сучасних умовах визначається не стільки її відкритістю, скільки ступенем інформованості громадян, тобто можливістю отримувати значущу та зрозумілу інформацію в потрібний час і в потрібному обсязі. Таким чином, інформованість не тотожна потенційній можливості знайти і прочитати будь-яку інформацію. Інформованість передбачає своєчасне отримання людиною значущої інформації незалежно від того, знає вона про її існування чи ні, а також розуміння змісту та значення наданих відомостей. Тому сьогодні одним із важливих критеріїв інформованості можна вважати можливість використання цієї інформації для відстоювання своїх або громадських інтересів. Держава за власною ініціативою має вживати заходів, спрямованих на забезпечення поінформованості громадян. При цьому інформованість громадян повинна охоплювати не тільки відомості, необхідні для реалізації громадянином своїх прав і обов'язків, а й будь-які дані, що становлять суспільну значимість.

Для органів влади як провідників державної та регіональної політики у різних сферах життєдіяльності населення і як основних гарантів можливості реалізації громадянами свого права на отримання інформації пропонуємо перелік рекомендацій щодо організації системи обміну інформацією із громадянами, установами та підприємствами.

Таким чином, враховуючи те, що індикатором розвитку економічної системи є саме рівень доступності інформації стосовно звітності підприємств, цей рівень має забезпечувати державні та місцеві органи влади, що є одними з основних користувачів інформації суб'єктів господарювання. Крім того, рівень доступності та відкритості звітності є опосередкованим індикатором розвитку самого суб'єкта господарювання. Тому поштовхом до оптимізації та динамічного розвитку процесу подання та оприлюднення інформації щодо звітності має бути поєднання вимог суб'єктів господарювання та держави.

У сучасних ринкових умовах господарювання звітність підприємств є малодоступною, що обмежує права користувачів, що обумовлює необхідність удосконалення процесу подання та оприлюднення звітності підприємств з метою підвищення рівня її доступності для громадськості.

Рекомендації органам влади щодо стимулювання поширення інформації у доступному та прозорому форматі для її користувачів:

1. Публікувати переліки відомостей і ресурсів, якими володіють органи влади. Для того, щоб отримувати інформацію з офіційних джерел, важливо мати чітке уявлення про те, якою саме інформацією володіють ті чи інші відомства. Необхідно структурувати і систематизувати великі обсяги інформації для полегшення можливостей пошуку, створювати спеціальні каталоги, електронні довідники та пошукові бази даних.

2. Впроваджувати стандарти інформування відвідувачів державних і муніципальних установ і служб про порядок роботи та поширення іншої

суттєвої інформації за допомогою інформаційних стендів та диспетчерських служб. Полегшувати можливості доступу до інформації, публікувати і поширювати її в місцях прийому громадян, на веб-сайтах. Забезпечувати повноцінну веб-присутність органів влади в Інтернеті.

3. Створювати державні диспетчерські та інформаційно-довідкові служби, що допомагають у пошуку офіційної інформації (куди можна звернутися за потрібними відомостями, яку саме інформацію можна отримати в тому чи іншому відомстві, на яких умовах). Створювати системи пошуку офіційної інформації в Інтернеті.

4. Взаємодіяти з громадськими мережами розповсюдження соціально-значущої інформації. Розвивати пункти громадського доступу до сутнільно значимої інформації.

5. Формалізувати вимоги до інформаційного обміну між установами і відомствами всіх рівнів, які здійснюють суміжну діяльність. Створювати внутрішні міжвідомчі інформаційні ресурси і системи пошуку інформації.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 54к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

5. Рекомендации по обеспечению права граждан на доступ к информации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.grany-center.org>.